

3. Большой энциклопедический словарь. Языкознание. Гл. ред. Ярцева В. Н. / В. Н. Ярцева – М.: Большая Российская энциклопедия, 1998. – 685 с.
4. Вольвачёва И. В. Особенности глагольной гипонимии / И. В. Вольвачёва // Sbornik prac Filozofické fakulty brněnské univerzity. A, Štada jazykovědné = Linguistica Brunensia – 2007. – № A55. – С. 153 – 167. – Режим доступа к журн.: <http://hdl.handle.net/11222.digilib/100957>.
5. Croft W. Cognitive linguistics / William Croft, D. A. Cruse // Cambridge: Cambridge University Press. – 2004. – 356 p.
6. Miller G. A. Five Papers on WordNet / George A. Miller // Princeton University: Cognitive Science Laboratory. – 1993. – 79 p.
7. Miller G. A. The Science of Words / George A. Miller // Scientific American Library Paperback. – 1991. – №35. – 276 p.
8. Уфимцева А. А. Об особенностях семантики глагольных лексем английского языка / А. А. Уфимцева // Теория языка. Англистика. Кельтология – М.: Наука, 1976 – С. 145–151.
9. Cambridge Advanced Learner's Dictionary. – Cambridge: Cambridge University Press, 2008. – 1700 p.
10. Вольвачёва И. В. Гипер-гипонимические отношения в лексико-семантической группе глаголов управления в английском языке / И. В. Вольвачёва // Веснік Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта. Сер. 4, Філалогія. Журналістыка. Педагогіка. – 2006. – № 3. – С. 91-97. – Режим доступа к журн.: <http://elib.bsu.by/handle/123456789/40174>.

УДК 821.161.2-82-92

КОНЦЕПТОЛОГІЯ ЛІТЕРАТУРНО-МИСТЕЦЬКОГО АЛЬМАНАХУ «КАЛЬМІЮС»

О. І. Хінна, О. В. Пуніна

Резюме. У дослідженні подана історія створення літературно-мистецького альманаху «Кальміюс», проаналізовані основні структурні особливості періодичного органу та встановлено значення журналу у літературному просторі Донеччини.

Ключові слова: альманах «Кальміюс», періодика Донеччини початку ХХІ ст.

Періодичні видання у всі часи були одним із найточніших віддзеркалень певних політичних чи соціальних проблем та настроїв у суспільстві, але водночас саме через них зображувався досягнутий рівень культурного життя населення. «Саме тому актуальним є дослідження розвитку і функціонування періодичних літературно-художніх видань, вивчення їхньої ролі у розвитку письменства, критики і публіцистики» [1; 2]. Актуальність роботи полягає у ґрунтовному дослідженні літературно-мистецького альманаху «Кальміюс», який до сьогодні не був об'єктом наукового вивчення. Це журнал науково не розглядався. Аналіз періодичного органу представлений лише поодинокими звертаннями до матеріалу «Кальміюсу». Зокрема у роботах Олександра Михеда («Товсті» й «нові» журнали новітньої української літератури»), Мар'яна Севрасевича [Євген Баран] («Кальміюс» і навколо нього: огляд»), Богдана Пастуха («Невикористані території українства»), Станіслава Федорчука («Донецький літературно-мистецький альманах святкує 10 років»). Як зазначає Богдан Пастух: «Для дослідників літературного процесу 90-х, 2000-х років ці видання («Кальміюс», «Форма(р)т» – О. Хінна) будуть беззаперечним фактажем, на якому базується докладовий апарат подальших літературознавчих досліджень» [2; 3].

Літературно-мистецький альманах «Кальміюс» з'являється у 1998 році як перший повноцінний україномовний журнал на території Донеччини. Однією з основних особливостей журналу є той відкритий тип мислення та опозиційність до існуючих неонародницьких журналів, які дуже рідко виринають в історії літературної періодики нашого краю. Саме тому детальне вивчення та аналіз «Кальміюсу» є вагомим та необхідним сьогодні.

Серед журналів-попередників, що підштовхнули головного редактора до створення власного літературного альманаху сам Олег Євгенович Соловей називає журнал «Лад» Петра Бондарчука: «Упродовж 1997-го року донецький письменник Петро Бондарчук видавав своїм коштом і за власного редагування альманах українських письменників Донбасу «Лад». Це була перша спроба повністю україномовної журнальної альтернативи щодо місцевої філії НСПУ та її двомовного журналу «Донбас». У альманасі «Лад» я ще встиг надрукувати свою новелю «Біля муру». Якщо не помиляюся, в 1998-му році це видання загинуло одразу після виходу 3-го числа. Мабуть, саме цей сумний кінець альманаху «Лад» і підштовхнув мене до думки повторити спробу П.Бондарчука, заснувавши щось своє» [3; 1]. Станіслав Федорчук зазначає: «Літературно-мистецький альманах виник як самобутнє самвидавнє явище завдяки зусиллям двох людей – Веніаміна Белявського як видавця і Олега Солов'я в якості головного редактора. Не маючи жодних спонсорів, видання «Кальміус» не мало чіткої періодичності у виходах у світ, але кожен вихід журналу мав свій ексклюзив. В перших номерах журналу дебютували в Україні цілий ряд поезій тепер загальновідомого та знаного Сергія Жадана, поезії Івана Андруссяка, проза Дмитра Білого і багатьох інших, які тепер видаються вповні пристойними (як на сучасну Україну) накладками» [4; 10].

Звертаючись до структурних особливостей альманаху насамперед слід виокремити авторський склад, котрий широко представлений в періодичному органі. Це Іван Андруссяк, Євген Баран, Юрій Бердик, Анна Біла, Ігор Бондар-Терещенко, Сергій Жадан, Олег Соловей та інші. З детальним переліком авторів, деякими електронними ресурсами існує можливість ознайомитися на офіційному сайті літературно-мистецького альманаху «Кальміус»: <http://kalmiyus.h1.ru/>. Цей сайт подає широкі відомості про періодичний орган. Внутрішня структура періодичного органу представлена чітким поділом матеріалу за жанрами та тематикою. Так, в альманасі знайдемо приклади сучасних ліричних, драматичних творів. Значне місце посідає есеїстика та мала проза, літературна критика. Про це наголошує Мар'ян Севрасевич: «Найсильнішою стороною «Кальміюсу» є літературна критика та есеїстика. Цей свідомий вибір робить альманах важливим плацдармом сучасної літературної політики» [6; 41]. Сам же головний редактор Соловей стосовно рубрикації зазначає: «Щодо рубрик у альманасі. Формуючи рубрики, я відштовхувався від досвіду інших відомих літературних журналів; вона, у певному сенсі, є традиційною для літературно-мистецького видання. Оригінальністю відзначаються радше деякі твори з відповідних рубрик, як от «Полеміка», «Ad fontes!» тощо та спосіб їх репрезентації читачеві. Від самого початку для мене чи не найвагомішою рубрикою була рубрика «Критика / Рецензії». Це було пов'язано з помітною слабкістю цього сегменту літературного процесу 90-х. Також для поживлення ситуації була замислена рубрика «Полеміки», яка мала забезпечити енергетичну спроможність видання та зацікавленість у ньому з боку читачів» [3; 2].

На особливу увагу заслуговує останній розділ журналу – «Ліричний постскрипtum», яким завершується кожний випуск альманаху. Це оригінальний, унікальний винахід головного редактора, розділ, що не може лишити жодного читача байдужим після прочитання, він виокремлює та підбиває підсумок. Соловей підкреслює: «Щодо рубрики «Ліричний постскрипtum», то це була насправду цікава знахідка. Зокрема й оригінальна, бо нічого подібного я в жодному журналі не бачив. У кожному числі ліричний текст із цієї рубрики звучав як своєрідна кода, остання ефектна крапка. З іншого боку, завершувала кожне число ще одна фішка у рубриці «Реабілітація слова». Це уже був компонент значною мірою провокативний та стимулюючий до роздумів. Як мінімум. Або ж підібране слівце («пихва», «Волинь», «свобода»)

сигналізувало, що в гуманітарному просторі цієї країни ще далеко не все гаразд, попри видимий плюралізм мислення у відносно демократичному суспільстві» [3; 3].

Унікальність оформлення літературно-мистецького альманаху «Кальміус» також не може лишитися поза увагою. Не лише літературне мистецтво широко представлене в періодичному органі, але головний редактор залучив також зображальне мистецтво. Так, у виданні представлені роботи Юлії Чудіної та Вальтера Отто Драя. Ці часом невеликі замальовки дозволяють читачеві ще глибше відчутти, досягнути той унікальний простір, котрий представлений в альманасі.

Тогочасна критика не могла оминати увагою появу цього неординарного літературно-мистецького альманаху з відкритим типом мислення та неприхованою опозиційністю. І, як результат, з'являються критичні статті, журнал неодноразово згадується, частково аналізується у працях Богдана Пастуха, Мар'яна Севрасевича (псевдонім Євгена Барана), Станіслава Федорчука, Олександра Михеда та інших. Критики відзначали вагомість, унікальність, влучний добір матеріалу та феноменальність літературно-мистецького альманаху «Кальміус».

Богдан Пастух у статті «Невикористані території українства» акцентує увагу саме на опозиційності видання до існуючих державних видань: «Літературною якістю можна завдячувати саме подібним виданням, які доводять, що опір централізованості, єдиновекторному баченню має сенс у літературному житті» [2; 3]. Також дослідник підкреслює вагомість та актуальність дослідження періодичних видань такого типу для подальшого вивчення та розуміння літератури цієї доби: «Для дослідників літературного процесу 90-х, 2000-х років ці видання будуть беззаперечним фактажем, на якому базуватиметься доказовий апарат подальших літературознавчих досліджень» [2; 3].

І. В. Ляхова у праці «Літературна періодика в Україні 1992-2002 років: підсумки та перспективи» називає літературно-мистецький альманах «Кальміус» помітним феноменом в донецькому літературному просторі, в якому активно друкується покоління «дев'яностників»: «За рік-два свого існування і доволі нечастого виходу у світ про «Кальміус» узнала вся читаюча Україна» [7; 58].

Олександр Михед акцентує увагу на актуальних сучасних письменниках, які залучаються до журналу та окремі «бібліотечці» журналу із творами відомих поетів: «Крім того, що альманах друкує твори популярних сучасних поетів та критиків, надається простір для повернення давно забутих або й зовсім незнаних імен українських футуристів та представників «розстріляного відродження». Варта окремої згадки бібліотечка журналу, де вийшли збірки поезій А. Дністрового, С. Жадана та інших відомих поетів» [8; 154].

Повний і широкий аналіз періодичного органу робить Мар'ян Севрасевич у праці «Кальміус» і навколо нього: Огляд». Дослідник підкреслює широку відомість журналу, але зауважує: «Альманах, попри широку знаність у вузьких колах, є раритетним виданням, надалі залишаючись самвидавським (не зареєстрованим)» [6; 41]. Критик виокремлює деяких письменників, творчість яких якнайширше представлена в альманасі та підкреслює жанрові особливості періодичного органу. «Попри плюралізм думок в альманасі прослідковується певна тенденція — є культ окремих літературних постатей: О. Ульяненко, І. Бондаря-Терещенка, С. Жадана [...] Орієнтуватися на певну літературну постать — це загальна тенденція сучасних літературних видань, і «Кальміус» не є винятком. [...] Поетичні добірки в альманасі розширюють читацькі уявлення про нові (і не дуже) тенденції в українській поезії, а переклади врівноважують читацькі захоплення і розчарування. [...] Найсильнішою стороною «Кальміусу» є літературна критика та есеїстика. Цей свідомий вибір робить альманах важливим плацдармом сучасної літературної політики. Якщо «Кальміус» втримається

(насамперед, фінансово) і продовжить розпочате, то із ним неможливо буде не рахуватись у літературному процесі» [6; 41]. Станіслава Федорчука цікавить текстуальне наповнення журналу, полеміки та добір сучасних авторів. У статті «Донецький літературно-мистецький альманах «Кальміус» святкує 10 років» він пише: «Попри максимальне наповнення альманаху текстами авторів зі Сходу України, він не перетворився на черговий провінційний журнал. Починаючи з першого номеру «Кальміус» перевтілювався на екстериторіальний простір, в якому можна було прочитати тексти авторів родом від Івано-Франківська до Донецька. Полемізуючи з багатьма сучасними виданнями «Критикою», «Кур'єром Кривбасу», «Літературою+» альманах витворював власну індивідуальність, яка базувалася на доволі критичному ставленні до покоління сучасних авторів. Мало того, піднімало питання про штучність поділу на генерації, виокремлюючи кожного окремого автора. Нонконформізм авторів альманаху «Кальміус» часто переростав у неформальне ставлення до критичних та літературних текстів, які публікувалися. Це стало однією з візитних карток видання» [5; 10]. Про призначення журналу Станіслав Федорчук пише у своїй наступній статті «Кальміус — повноводна ріка літературного Донбасу (неопубліковане інтерв'ю з Олегом Солов'єм)»: «Насправді, призначення літературно-мистецького альманаху «Кальміус» набагато ширше, оскільки почавши з популяризації сучасної української літератури на Сході України, він перетворився на повноцінний критичний майданчик для оглядів літературного доробку від початку 1990-х до середини 2000-х років. Свідомо притримуючись нонконформістського стилю викладу матеріалу більшість критичних авторів «Кальміусу» доволі часто полемізували з такими загальноукраїнськими виданнями як «Критика», «Кур'єр Кривбасу», «Література+». Мало того, доволі часто погляди авторів «Кальміусу» істотно відрізнялися від прийнятих або апріорних оцінок цілих літературних поколінь. Певною мірою, можна говорити, що альманах «Кальміус» був своєрідним осередком літераторів, які намагалися вийти за межі будь-якого «десятицтва» і свідомо намагалися розвінчати тезу про наявність новітніх письменницьких генерацій, зосереджуючи свою увагу на конкретних письменниках та їхніх творах» [5; 11].

Підбиваючи підсумки дослідження, варто зазначити, що донецький літературно-мистецький альманах «Кальміус» постає як гідний приклад періодичного видання, котре, по-перше, постало як самостійний опозиційний орган із унікальною структурою та спрямованістю, а, по-друге, виникло і створювалося фактично однією людиною — письменником Олегом Солов'єм. Щодо перспектив подальшої роботи зазначимо, що журнал малодосліджений, саме тому у подальшому ставимо за мету детально проаналізувати жанрове різноманіття творів, що увійшли до альманаху, виявити особливості добору та рубрикації матеріалу та розкрити специфіку кожного номера.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Семенко С. В. Журнал «Рідний край» і літературний процес початку ХХ століття. // disser.com.ua/contents/3682.html
2. Пастух Б. Невикористані території українства // Форма(р)т – 2012 — ч.1 — С 3–6
3. Інтерв'ю О.Хінної з О. Солов'єм. – Рукопис. – Донецьк, 2012 – С. 1–4
4. Федорчук С. Кальміус – повноводна ріка літературного Донбасу (неопубліковане інтерв'ю з Олегом Солов'єм). // <http://fedorchuk.com.ua/tag/>
5. <http://kalmiyus.h1.ru/>
6. Севрасевич Мар'ян. «Кальміус» і навколо нього: Огляд // Форма(р)т — 2001 — № 1 — С 40–41
7. Ляхова І. Літературна періодика в Україні 1992-2002 роки: Підсумки та перспективи: Збірник наукових праць: Випуск третій — Донецьк: ДонНУ, 2003 — С 83–91.
8. Михед О. «Товсті» й «живі» журнали новітньої української літератури (спроба лікнеп-повідника) // Дніпро — січень 2009 — С 152–156.
9. Кальміус: літературно-мистецький альманах – Донецьк – 1998 – 2006 – Число 1-25